

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ КЛАСИЧНОЇ ГІТАРНОЇ ШКОЛИ

У статті розглядається питання становлення західноєвропейської гітарної виконавської школи упродовж XVIII – XX століть. Починаючи з кінця XVIII століття гітара відіграла значну роль в мистецькому просторі досліджуваної епохи, а її невпинний розвиток був можливий завдяки плідній діяльності багатьох відомих тогочасних композиторів.

Ключові слова: гітара, виконавська школа, гітарний репертуар, гітаристи-віртуози.

The article analyzes the formation of the Western European guitar performance school during the eighteenth and twentieth centuries. Starting from the late eighteenth century, the guitar played a significant role in the artistic space of the studied era, and its continuous development was possible due to the fruitful activity of many famous composers of that time.

Key words: guitar, performing school, guitar repertoire, virtuoso guitarists.

Постановка проблеми. На сьогодні, гітара вважається одним з найбільш розповсюджених музичних інструментів та займає важливе місце в середовищі сучасного мистецтва. Упродовж свого довготривалого розвитку цей інструмент проходив періоди злету і падіння власної популярності, але завжди йшов поряд із загальносвітовими мистецькими тенденціями. Простежити особливості розвитку й академізації гітари в мистецькому середовищі Західної Європи можливо лише за умови дослідження ретроспективи становлення даного інструмента.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження питання ретроспективи становлення гітари та її традицій в європейському культурному просторі знайшло місце у роботах багатьох мистецтвознавців, зокрема: Б. Вольмана [2], М. Вайсборда [1], С. Барвіка, Ю. Цигареллі, Е. Шернассе [4], Ж. Дедусенко [3], М. Михайленко та ін.

Мета статті – визначити особливості становлення й розвитку Західноєвропейської гітарної школи упродовж XVIII-XX ст.

Виклад основного матеріалу. Докладна характеристика розмаїття напрямків і традицій, які сформувались упродовж розвитку гітари, можлива лише за умови дослідження шляху становлення відповідного мистецтва гри на території Західної Європи.

Досліджуючи літературу, можемо зазначити, що назва інструменту походить від грецького слова «κίθαρα» (кіфара) або ж латинського «cithara» і вказує на струнний, щипковий музичний інструмент з дерев'яним корпусом різноманітних форм-факторів, резонаторним отвором (розеткою) та грифом, на якому встановлюють металеві, ладові

поріжки (від 19 до 24 шт.). Сучасні гітари можна умовно поділити за наступними типами: класичні та фламенко гітари; акустичні, напівакучні, «jazz manouche»; електрогітари; бас-гітари, тощо [2, с. 9].

Найближчим попередником гітари серед дослідників традиційно вважають лютню, яка була розповсюджена на території Європи ще з середньовіччя. У свою чергу, однією з найстаріших згадок про гітару є її зображення в одному з європейських храмів, яке датується 1180 роком. На території Іспанії, де гітара вперше змогла витіснити лютню, як інструмент народного музикування, її зображення досить часто зустрічається як елемент окремих пам'яток архітектури та літературних творів XVII століття. Найбільш подібного до сучасного вигляду гітара набула вже у XVIII столітті.

У царині музикознавства, період найвищого розвитку класичного гітарного мистецтва, який датується початком XIX століття і продовжується до кінця 30-х – 40-х рр., традиційно називають «золотою епохою гітари». Тоді інструмент потрапляє в поле зору таких відомих композиторів як Г. Берліоз, Ф. Шуберт, К. В. Вебер тощо. У цей час відбувається формування й становлення виконавської школи а також удосконалюються виконавські можливості. Серед відомих гітаристів-віртуозів слід згадати Н. Паганіні, авторству якого належать більше тридцяти творів, зокрема різноманітні ансамблеві форми, сонати тощо [2].

Період з кінця XVIII до середини XIX століття у розвитку гітарного мистецтва позначився появою плеяди талановитих композиторів, завдяки яким останнє набуло значного поширення й професіоналізації. Серед найвідоміших можна згадати Д. Агаудо, Ф. Сора, М. Джуліані, А. Діабеллі, Л. Боккеріні, Н. Коста, Л. Леньяні та ін.

Одним з найбільш видатних гітаристів-віртуозів й композиторів першої половини XIX століття вважають іспанського мистця – Ф. Сора, – засновника іспанської гітарної виконавської школи, автора об'ємного творчого доробку, серед якого п'єси (сонати, рондо, фантазії, етюд), насичені складними технічними прийомами, колоритними засобами виразності. Важливо, що саме Ф. Сор, упродовж власного творчого шляху, трактував гітару як поліфонічний інструмент, не обмежуючись виключно мелодією та акомпанементом. Авторству видатного віртуоза й композитора також належить трактат 1827 р., («Гітарна школа Сора») присвячений техніці й особливостям тогочасного гітарного виконавського мистецтва [2].

Іншим видатним віртуозом, завдяки якому гітара з'явилась на великій естраді, на думку дослідників-музикознавців, являється М. Джуліані – засновник італійської гітарної виконавської школи. До творчого доробку композитора, окрім численних п'єс належать також унікальні концерти для гітари та струнного квартету. Завдяки діяльності М. Джуліані а також його послідовників – Ф. Каруллі, М. Карассі та Р. Леньяні, в італійському гітарному мистецтві утворився особливий виконавський стиль, визначений сучасниками як «блискучий».

Становлення європейського гітарного мистецтва упродовж 40-х – 80-х рр. XIX століття позначилось певним занепадом, що простежується шляхом аналізу виданої навчальної літератури, серед якої лівову частку займали збірники низькопробних п'єс, попури з відомих опер а також значна кількість салонних або ж камерних творів. Подібне становище було викликане, в першу чергу, активною популяризацією фортепіано й появою плеяди віртуозних виконавців-піаністів а також значного композиторського доробку. Крім того, конструктивні особливості тогочасних гітар не дозволяли використовувати даний інструмент в повноцінному оркестрі, через «слабкий звук». Враховуючи жильні струни, відсутність нігтевої виконавської техніки а також невеликий корпус – гітара залишалась інструментом, призначеним для невеликих залів й камерного виконання. Поряд з цим, труднощі професіоналізації виконавської техніки та відсутність якісного репертуару перешкоджали відкриттю гітарних класів на базі тодішніх навчальних закладів, внаслідок чого навчання гри на інструменті, здебільшого, мало приватний характер. У мистецьких колах гітара не мала «авторитету» і вважалась інструментом для міщанського музикування, а концерти влаштовувались доволі нечасто (про що неодноразово згадували сучасники) [4, с. 26].

Серед найвідоміших митців періоду «занепаду» гітарного виконавства, слід зазначити Н. Коста, І. Мертца, Г. Шерцера, І. Архузена тощо. Авторству вищезгаданих митців належить значна кількість творів, що дозволило дещо збагатити згаданий період гітарного виконавського мистецтва.

Найбільш швидко з «кризи» гітарного виконавства вдалось звільнитись Іспанії, чию виконавську школу доповнила творчість талановитих композиторів – Е. Гранадоса, І. Альбеніса та Ф. Тарреги. Діяльність усіх згаданих митців справила неабиякий вплив на майбутні покоління виконавців, змінивши підхід до розуміння гітари, як національного інструменту. Творчість цих авторів була насичена народними мотивами та ритмами фольклору, які відбивалися в унікальний репертуар, успішно перекладений для гітари [2]. Це створило підґрунтя для формування «... психологічних засад музичної творчості та формування національної специфіки музичного мистецтва» [5, с. 87] Іспанії, одним із інструментів-символів якої була саме Гітара.

Авторству Ф. Тарреги належать близько 80 оригінальних творів, а також переклади доробків Й. С. Баха, Ф. Шопена, Л. Бетховена а також гітаристів-сучасників. Саме Таррега зміг візуалізувати усі переваги шестиструнної гітари та довів, що досконала гра не залежить від постійних конструктивних змін інструмента, а здобувається шляхом кропіткої й наполегливої модернізації виконавських навичок гітариста. Саме тому діяльність Ф. Тарреги відіграла значну роль на тлі періоду гітарного «занепаду», в другій половині XIX століття.

Дослідники розвитку гітарного мистецтва одностайно доводять, що одним з найважливіших гітарних виконавців й педагогів наступного

періоду – ХХ ст., слід вважати А. Сеговію – віртуоза, чия творчість виконавська манера й творчий доробок довершили іспанську академічну гітарну школу, викликавши революційні зміни. Його виконавський вплив дозволив виховати плеяду талановитих послідовників, таких як Д. Вільямс, А. Діас, О. Гілья, Д. Брім тощо. Завдяки творчості Сеговії поступово змінюється ставлення до класичної гітари в тогочасному мистецькому середовищі, оскільки саме йому вдалось звернути увагу тодішніх композиторів на розвиток гітарного репертуару. Серед останніх були такі відомі імена як: М. де Фалья, Ф. Моррено-Торроба, А. Барріос Мангоре, М. Кастельнуово-Годеско, Х. Родріго та ін [1, с. 22].

Таким чином, розвиток західноєвропейської гітарної школи періоду, кінця ХVІІІ - ХХ століть, був пов'язаний з творчістю плеяди талановитих композиторів й виконавців, які зробили власний внесок у процес вдосконалення конструктивних особливостей інструмента та популяризацію гітарного мистецтва. Наявна спадщина відомих гітаристів-віртуозів продовжує приваблювати увагу молодих виконавців, мотивуючи на створення нових гітарних шедеврів, упродовж їх творчого шляху.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсборд М. Андрес Сеговия и гитарное искусство ХХ века. М. : Советский композитор, 1989. С. 22–23.
2. Вольман Б. Гітара і гітаристи : нарис історії шестиструнної гітари. Л. : Музика, 1968. 187 с.
3. Дедусенко Ж. Школа і традиція у виконавському мистецтві / *Культура України*: зб. наук. пр. Харк. держ. акад. культури. Х., 2000. Вип. 7: Мистецтвознавство. С. 158.
4. Чехуніна А. О. Феномен психологічної установки у визначенні національно-стильової специфіки музики. Науковий вісник Одеської державної консерваторії ім. А.В.Нежданової «Музичне мистецтво і культура» / головн. ред. О. В. Сокол. Одеса: «Друкарський дім», 2009. Вип. 10. С. 87-98.
5. Шарнассе Е. Шестиструнна гітара (від витоків до наших днів). М. : Музика, 1991. 61 с.

Науковий керівник кандидатка мистецтвознавства, доцентка Чехуніна А.О.